

- FOGUET (2010): Francesc Foguet, *Margarida Xirgu, cartografia d'un mite. De Barcelona a Punta Ballena*, Badalona: Museu de Badalona; «Col·lecció Biografies Badalonines» 3. En línia a: <https://issuu.com/maeartsceniques/docs/margarida_xirgu_cartografia_d_un_mite>
- FOGUET & GRAÑA (2007): Francesc Foguet i Isabel Graña, *El gran Borràs. Retrat d'un actor*, Badalona: Museu de Badalona; «Col·lecció Biografies Badalonines» 2.
- MOLAS (2009): Joaquim Molas, «La literatura popular. Josep Anselm Clavé. Frederic Soler i el seu cercle», dins *Panorama Crític de la Literatura Catalana. Segle XIX*, IV, Barcelona: Vicens Vives, ps. 110-115. Extret de Joaquim Molas (1986), amb la col·laboració de Xavier Fàbregas i Josep Massot, «La nova literatura popular; tradició i modernitat», dins Joaquim Molas (dir.), *Història de la literatura catalana*, Part Moderna, VIII, Barcelona: Ariel, ps. 9-22.
- (1986): Joaquim Molas amb la col·laboració de Xavier Fàbregas i Josep Massot, «Josep Anselm Clavé», dins «La nova literatura popular; tradició i modernitat», dins Joaquim Molas (dir.), *Història de la literatura catalana*, Part Moderna, VIII, Barcelona: Ariel, ps. 41-49.
- VINYES (1989): Ricard Vinyes, *La presència ignorada. La cultura comunista a Catalunya (1840-1931)*, Barcelona: Edicions 62.

BRIZ, Francesc Pelai: *Lo llibre de ma vida*, introducció, edició i notes de Ramon Panyella, Lleida: Punctum, 2017: «El Vuit-cents», 13.

MARGALIDA TOMÀS

Societat Verdguer

mtomasvidal@gmail.com

Lo llibre de ma vida, de Francesc Pelai Briz, era una obra llargament esperada des que el responsable de l'edició, Ramon Panyella (autor també de la imprescindible monografia, *Francesc Pelai Briz: entre la literatura i l'activisme patriòtic*, 2013) ens en va donar a conèixer la seva existència en unes ja llunyanes jornades d'estudi celebrades el 2011. El volum s'inscriu en la col·lecció *El Vuit-cents*, de l'editorial Punctum, una col·lecció en què han aparegut una sèrie de títols que posen a l'abast material d'època fins ara inèdit o dispers i de difícil consulta, sigui obra literària (*Cor infinit i altres poemes*, de Joaquim Bartrina), correspondència (*Correspondència. Àngel Guimerà i Jaume Ramon i Vidales, 1865-1898*) i, molt especialment, material autobiogràfic (*Escrips autobiogràfics, 1872-1889*, de Josep Yxart; *Records*, de Pere Aldavert; *Cartes sobre el renaixement*, de Marià Aguiló), grup en què s'inscriu també *Lo llibre de ma vida*.

Briz, com explica Panyella a la introducció, anuncià les seves memòries a finals de 1882, i aquestes començaren a aparèixer per capítols a les pàgines de *La Il·lustració Catalana* dirigida per Francesc Matheu dos anys després. La publicació quedà interrompuda després d'aparèixer-hi tretze lliuraments (març-novembre

de 1884), als quals seguí només el dedicat a Milà («Lo Pros Bernat»), escrit arran de la seva mort però que no veié la llum fins el 15 de març de 1886. La resta de capítols, vuit més, quedaren inèdits; després d'anys de desaparició, finalment es pogueren recuperar i ara tenim a les mans el llibre complet. Un llibre redactat entre 1882 i 1885 i que, malgrat el títol que tingué des del principi, *Lo llibre de ma vida*, no és pròpiament una autobiografia, sinó més bé un llibre de records, un llibre de memòries, i encara, molt escorat a uns anys determinats, la dècada dels seixanta, «el seu temps mític», en paraules de Panyella. En aquest sentit, és significatiu que els dos únics capítols dedicats a la dècada dels setanta se centrin en dos moments de conflicte entre els literats catalans, en els quals Briz estigué implicat: les lluites per controlar els Jocs Florals de Barcelona i el procés d'establiment de l'acadèmia dels felibritges a Catalunya.

Francesc Pelai Briz fou un personatge peculiar. Un «home d'acció», ben cert, i, per tant, amb una prolífica tasca pública; però també un home replegat en si mateix, secret en moltes de les seves parcel·les vitals. I la lectura del que ell presentava com a llibre de la seva vida ens el continua mantenint en una considerable penombra, per més que sí que ens il·lustra en un punt important: com li interessava a ell mateix dibuixar-se, quina imatge es treballava per a la posteritat. I això, en un moment determinat, la dècada dels vuitanta: en aquest sentit, cal tenir en compte que el projecte de Briz és precisament coetani a altres intents d'intel·lectuals catalans per fixar, per reivindicar, el seu paper en el renaixent moviment literari, com són la *Breve reseña del actual renacimiento de la lengua y literatura catalanas* de Joaquim Rubió i Ors (1877), o les notes sobre el renaixement de Marià Aguiló publicades en aquesta mateixa col·lecció, per no esmentar que és també llavors quan començà a aparèixer la *Historia del renacimiento literario* de Francisco M. Tubino. I cal tenir encara en compte un altre punt: quan redactava aquestes memòries fragmentàries Briz, encara que no era un home massa gran (fins i tot pels paràmetres de l'època, es trobava en plena quarantena), sí que era ja un home malalt i reclòs a la casa familiar, aparentment allunyat de la vida literària i cultural. Morí dos mesos abans de complir els cinquanta. Segurament és per això que el conjunt respira, més que to polèmic o reivindicatiu, aires de rememoració i d'evocació: «reviure per i des de l'escriptura alguns dels moments de la vida passada que han quedat associats en la seva consciència a un sentiment de plenitud i/o felicitat», en paraules de Panyella.

Els dos primers capítols del volum, que formen part dels que havien quedat inèdits, són els més directament personals: el primer, dedicat al pare i a la mare, i el segon als anys d'infantesa. Els capítols següents, tant els que aparegueren a *La Il·lustració Catalana* com els que restaren manuscrits, segueixen sempre el mateix format: situats en un any determinat, se centren en un esdeveniment destacat d'aquest any, pràcticament sempre de tipus cultural. Ara bé, contra el que podríem esperar en un llibre d'aquestes característiques, les pròpies tasques de Briz queden en un segon pla o, fins i tot, no hi apareixen. Així, si pot dedicar un extens text a la «Reimpressió de les obres d'Ausiàs March», no se'ns diu res de les seves

empreses periodístiques, tan fonamentals. I és que sembla que el Briz de la dècada dels vuitanta, el que reivindica del seu paper cultural, allà on insisteix, és sobretot en dos punts: per una banda, el de descobridor i impulsor de noves vocacions (els cunyats Francesc i Maria del Pilar Maspons i Labrós; Ubach i Vinyeta i, evidentment, Antoni Careta, entre altres); també, més que l'obra feta, com diem, el que vol deixar ben clar és la seva manera de fer-la, la seva manera de ser: franc, sincer i sense embuts. La insistència sobre aquest punt és molt gran i és indicatiu que ja aparegui al primer capítol, en fer la descripció del seu pare. I de manera quasi determinista («Un bon metge, abans de fer lo diagnòstic d'una malaltia [...] es fa càrrec dels temperaments dels pares del malalt a fi d'explicar-se certs fenòmens d'aquella que, sens aquests antecedents, foren per ell inexplicables»), afirma que la seva manera de ser, les seves «genialitats que, al dir d'alguns, campegen i tenen en mi despòtic imperi; genialitats e inclinacions aplaudides per pocs i combatudes per molts» són fruit directe de l'herència familiar, «filles directes de la saba que em donà vida i de l'exemple amb què voltaren ma infantesa los sers que més so estimat en lo món». La nota més personal de l'autor brilla precisament en l'admiració entusiasta cap al pare (dirigent del partit Progressista, amic incondicional de Prim) i, molt especialment, en l'amor cap a la mare: un poema dedicat a ella, no incorporat en cap dels seus volums ni en cap publicació, tanca el capítol.

El llibre de memòries de Briz, a més del coneixement del personatge, ofereix també nombroses informacions sobre diversos aspectes del moment. En aquest sentit, el capítol dedicat a la infantesa és interessant per les indicacions sobre els centres escolars, una de les moltes assignatures pendents que tenim en l'estudi dels nostres escriptors del XIX. Briz anà en primer lloc al «millor col·legi de Barcelona», el de Carles Carreras, i després al que aviat, diu, «tingué fama de ser lo millor de Barcelona», l'institut Barcelonès; finalment, al col·legi de Josep Figueres «un dels millors, si no el millor, centre d'educació que ha tingut Barcelona». Un a la Baixada de Sant Miquel, l'altre a la plaça Bonsuccés, l'últim al carrer dels Gegants. Aquesta és una part de la geografia on es va moure Briz, que va viure sempre al carrer dels Cecs de la Boqueria i que, una i altra vegada al llarg del llibre, es dibuixa com a «decididament barceloní», com a persona que no pot viure lluny de la seva ciutat.

Ara bé, com ens recorda el curador de l'edició en moltes de les notes, les informacions que ens dona Briz són les que corresponen a uns fets que han passat pel sedàs de trenta anys, pel sedàs del record. Així, en el cas dels centres d'ensenyament, per exemple, ni les dates que dona Briz s'ajusten totalment als fets ni ens mostren tota la seva realitat (Briz anà també a l'institut provincial, del qual no se'n en diu res). I és això que ens porta a un aspecte que cal tenir molt en compte en els capítols que se centren en el moviment literari català, és a dir, el gruix del llibre. Perquè sempre hem de considerar que el que tenim davant no són pròpiament uns fets, sinó el record d'aquests fets: el que tenim al davant és el pensament de Briz dels anys vuitanta i, en aquest sentit, quasi tan important com el que hi apareix és el que no hi apareix, tant els noms que hi són destacats com els que

hi són silenciats. Això, per exemple, és ja ben present a un capítol de molt interès, el que dedica a l'aparició de l'antologia *Los trovadors nous* de 1858. És vivíssima la descripció de l'ambient que generà l'aparició de l'antologia entre els joves estudiants barcelonins, i la informació dels «milers» de subscriptors que arribà a tenir, molt important; Antoni de Bofarull és reconegut com a autor d'aquesta obra cabdal (tan cabdal, segons Briz, que a ella es degueren els Jocs Florals de Barcelona), però l'escriptor que centra el capítol és Joaquim Rubió. Pal de paller de la renaixença, el veritable origen del moviment. Segueix la mateixa línia el capítol dedicat als primers jocs, on Briz explicita aquest caràcter subjectiu de les seves memòries, més tendent a valorar el passat i el futur que no el present («Jo no sé si és que el passat i el pervindre ho endauern tot amb les boires de la llunyania o si és que realment lo d'ara val menys»); amb una prosa àgil, descriu brillantment l'ambient social i literari dels dies previs a la celebració del primer certamen del 59, així com la primera festa, amb una atenció especial a les escriptores que hi tingueren paper: Maria de Mendoza, com a primera reina, i les dues poetes premiades, Isabel de Villamartín i Victòria Peña. El Briz més jove, el de l'època d'estudiant, es retrata, i amb ell l'ambient, en dos capítols més, els dedicats als carnestoltes i a la rebuda als voluntaris de la guerra d'Àfrica. Després, malgrat la seva joventut i que els seixanta siguin la dècada dels grans projectes i entusiasmes, el personatge Briz, a través del seu propi retrat, és ja molt més reconcentrat.

Una part destacada del conjunt correspon a la relació de Briz amb els poetes occitans, a partir de l'enlluernament que li provocà el *Mireio* de Frederic Mistral el 1859: «Ma primera anada a Provença» (el 1864, quan conegué personalment Roumanille a Avinyó i Mistral, el «gran poeta del segle», a Mallana); «William Ch. Bonaparte Wyse» (1865, arran de l'estada d'aquest a Barcelona) i, sobretot, «Lo *felibritge* a Barcelona», que, emmarcat en el període 1876-1885, és el capítol més reivindicatiu i de defensa personal, arran de la conflictiva creació de l'Acadèmia del Felibritge (un tema que ja fou tractat extensament i amb un gran desplegament documental per Panyella en la biografia de Briz) i de la marginació que hi patí l'autor. És també l'únic capítol en què hi apareix, explícitament, amb nom i cognoms, un adversari, Albert de Quintana. En aquest sentit, el grau d'amargor continguda i de decepció és molt més gran que no el de l'altre apartat dedicat a un succés del setanta, «Los Jocs Florals de la Llengua Catalana», sobre la crisi de canvi de nom i de reglament dels jocs el 1874, segurament perquè en aquest cas Briz formà part del bàndol vencedor. Quan ja havien passat deu anys dels fets, aquest justifica (i ens ofereix informacions de detall de primera mà) la seva acció, però va molt alerta a atacar directament la persona que hi havia darrer tots els canvis, Marià Aguiló. Ens parla de «persones que sempre ens mereixeran respecte i admiració pel seu talent i experiència», les quals, amb la millor bona fe del món, «se cegaren, donant un pas que, al dir d'ells, havia de donar més esplendor a la festa, quan en realitat lo que hauria fet al cap i a la fi hauria sigut matar-la». Sí que hi ha, i és ben significatiu, una punyida directa al president dels jocs del 74, que era, precisament, Albert de Quintana.

D'entre els capítols dedicats a altres escriptors (Verdaguer, Ubach, Soler), són destacables els dedicats al seu cercle íntim: el del seu fidel amic Antoni Careta, on deixa anar part de la seva amargor present: «Moltes vegades he vist pagats mos favors amb negres ingraticuds, he sentit al meu vol lo calitjós alè de les males passions, de persones que abans me posaven als núvols i que ara, perquè no m'he doblegat a satisfer sa injustificada e insaciable ambició, me fan una guerra hipòcrita, vergonyant i desenfrenada»; també a Francesc Maspons i Labrós i la seva obra *Lo Rondallaire*.

Podríem anar enumerant la resta de capítols perquè és difícil no trobar en cada un d'ells algun punt d'interès: de la seva capacitat de recreació literària paisatgística (les anades a Lleida, 1864; a Provença, 1864; o a Riells del Fai, 1865), a la seva participació en esdeveniments públics concrets (a més dels esmentats, són especialment interessants els dedicats a la real ordre de prohibició de posar en escena obres exclusivament escrites en català el 1866 i l'últim i més tardà, del 1880, sobre l'obsequi d'una luxosa mostra de llibres catalans a Maria Cristina d'Àustria en motiu del seu casament amb Alfons XII: «L'arqueta de l'Arxiduchessa»).

En definitiva, *Lo llibre de ma vida* constitueix una peça molt valuosa per al coneixement de Francesc Pelai Briz, evidentment, però també del seu moment. Una peça més per entendre la nostra literatura del vuit-cents, amb els seus grans projectes i petites i personals misèries. Necessitem tenir-ne més, d'aquestes obres. Ara, però, agraïm ben sincerament a Ramon Panyella que ens hagi posat aquesta a l'abast.

MARTÍ I CASTELL, Joan: *Josep Pin i Soler: el personatge i la competència lingüística*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2017.

MAGÍ SUNYER

Universitat Rovira i Virgili

magi.sunyer@urv.cat

Alguns dels millors i més determinants escriptors catalans no acaben de trobar l'espai que els correspon en la història literària, perquè prejudicis heretats pesen massa. Pot semblar injust que circumstàncies que s'han de llegir en el context d'una època condicionin el judici de la posteritat però sovint la fama es fabrica a partir d'uns prestigis que no es rectificuen amb facilitat. Aquesta és una de les raons per les quals adquireix un relleu especial la publicació de la versió sencera del discurs llegit en l'acte de recepció de Joan Martí i Castell a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, *Josep Pin i Soler: el personatge i la competència lingüística*. El nou acadèmic, a més de ser catedràtic de llengua catalana, fou el primer rector de la Universitat Rovira i Virgili i president de la Secció Filològica